

Bolgár György

APÁ!NK
KÖNYVE

TREND

Bolgár György

APÁ!NK
KÖNYVE

TREND

Borítóterv: Müller Péter

Médiatámogató:

Minden jog fenntartva, a kiadvány egészének vagy bármely részének a kiadó írásos engedélye nélküli sokszorosítása, másolása, egyéb engedélyköteles felhasználása – beleértve a kiadvány digitalizálását és ily módon történő többszörözését, nyilvánossághoz közvetítését – szigorúan tilos!

A kiadó könyveit kedvezménnyel megrendelheti
webáruházunkban:

www.mora.hu

© Bolgár György, 2025

© Trend Kiadó, 2025

1

Nehéz úgy elkezdni valamit, hogy nem tudjuk, hol az eleje. Így vagyunk Apánkkal is. Az eleinkkel. (*Hommage à Esterházy*. Apánk, fiunk, testvérünk, hármas szerepben. Egyébként jobban jártunk volna, ha csak az Apánk. Ha ő az Apánk.)

2

De akkor az eleje helyett, amit nem ismerünk, vágjunk mindjárt a dolgok közepébe, mert az a lényeg – sőt a lényeg az –, hogy van Apánk. Talán még erősebb, ha úgy mondjuk: Apánk van. Amikor nincs, akkor is tudjuk, érezzük, hogy valahol van, ha éppen nem is itt, de a zsigereinkben mindenképpen, mert genetikailag, érzelmileg és tudatilag is kell hogy legyen. A mi létünk a bizonyíték az ő létezésére. Apátlan árvák is csak azért lehetünk, mert volt Apánk, de elvesztettük. Vagy ő vesztett el minket valahol útközben, viharos történelmünk forgatagában (lásd *Pisti a vérzivatarban*). De ha éppen nincs, mi mindenképpen meg fogjuk őt találni, fel fogjuk őt kutatni, vissza fogjuk őt szerezni, sőt ha másképp nem megy – ez itt most nem lesz genderpíszí –, meg fogjuk őt szülni, igen, ha minden veszni látszik, a fiúk szülik meg az apát, ha nem is feltétlenül kilenc hónap alatt. Apánknak azonban lennie kell, élve vagy halva. *Dad wanted: dead or alive*. Arra vagyunk ítélve, fiúk is, lányok is, hogy legyen Apánk. Hol volt, hol nem volt, volt egyszer egy, lesz egyszer egy.

3

Apánknak azért kell lennie, mert. És pontkum. Mondjuk így: azért, mert föl kell néznünk valakire. Legalább néha.

Amikor már nem tudjuk, merre nézzünk, jobbra-e vagy balra, mereven előre vagy szemlesütve lefelé, esetleg lesütött szemű üzemmódban sehová, tétován félre, vagy más esély nem lévén valakivel bátran szembe, vagyis amikor a sok helyzetben és sok nézésben már végképp nem látunk tisztán, nincs mit tennünk, föl kell néznünk. Igaz, félünk a fölnézéstől, nem szívesen adjuk fel a szabad nézelődés, bámészkodás, szemet hunyás jogát és lehetőségét, de néha nem tehetünk másként. Szemünket vonzza az ő óvó, figyelő, szigorúan szerető tekintete. Szerető Apa. És vice versa: szerető gyermek, szerető fiú, lány, nép. Mi is szeretjük Apánkat. Ez a kettőnk közti viszony alapja, lényege, eleje, vége és kellős közepe. Ha nem így volna, Apánk nem lehetne az Apánk, és mi nem lehetnénk az ő... kije is? Gyermekei? Imádott családja? Népe? Nemzete? Utódja és boldog őse? Sem rokona, sem ismerőse? Még hogy senkinek? Gyerekekkel, nagy- és dédszülőkkel, közelebbi és távolabbi rokonokkal, vogullal (manysival) és osztjakkal, kazahhal, hunnal, svábbal, ráccal, tóttal, oláhkal keverve és megspékelve? Hogy a zsidókról már ne is beszéljünk. Ha ő nem szeretne minket, és mi nem szeretnénk őt, akkor nem is lehetnénk Apánk népe, mert szeretet nélkül nincs apa-fiú kapcsolat.

De a szereteten kívül kell hozzá – az apánsághoz – más is, hiszen ha csak a szereteten múlna, akkor minden bizonnyal Anyánk lenne az Apánk. Kell a tekintély, az erő, a hatalom, a szigorúság, a rend, a fegyelem, és mindennek az érzékeltetése. Kell a végső szó kimondása. Kell, aki kimondja. És ő mondja ki azt a végsőt, utolsót. Lenni, majd nem lenni. A többi néma csend. Csak Apánk csendes zihálása hallik, jelezve, hogy él, élt, élni fog.

Apánknak ugyanakkor szüksége van ránk – mi az hogy!, nagyon is! –, különben nem lehetne Apánk, nekünk meg szükségünk van rá, mert különben apátlannak érezzük magunkat. Ez a kölcsönös függőség és a kölcsönös hiányérzet adja kapcsolatunk örök dinamikáját.

Apánk este fáradtan hazajön a munkából, és köszönés helyett mogorván odaveti: meghalok az éhségtől (pörkölt), bazmeg. Meg a szomjúságtól (sör), a kurva életbe! Utána elégedetten böfög egyet. Most mindenki kussoljon, fáradt vagyok. A belemet kidolgozom miattatok, ti meg ahelyett, hogy, satöbbi, satöbbi.

Ez a belülről jövő, bár bosszúsnak hangzó elégedettség boldogsággal tölt el minket, bár eleinte attól tartottunk, hogy valamiért lekever nekünk egy frászt. Szó se róla, bizonyára lett volna oka rá, de így, hogy megnyugodott, örülünk, hogy egy kicsit, a magunk szerény képességeivel, dolgozhattunk érte a konyhában vagy az iskolában, ő pedig teljes fizikai és szellemi erőbedobással dolgozhatott értünk, hogy a hó elején hazahozza nekünk kemény munkájával szerzett bérét. Vagy legalábbis annak egy részét. Ha nem ma, hát holnap. Nélküle talán nem is tudnánk létezni (rágyújt, még egy sör, nem elég hideg, a szentségit!). Aztán lefekvés előtt – ha jól viselkedtünk – néha meg is simogat minket. Néha, vagyis annál egy kicsit gyakrabban ránk szól, esetleg kiabál. Szigorú, de igazságos, bár néha igazságtalan. Elvégre mi lenne velünk, ha Apánk és az élet csak folyton simogatna bennünket? Elkényeztetett, nem életrevaló gyerek, aki nem képes felnőni, ugye?

Apánk azonban nem hagyja. Végzi a dolgát, és velünk is elvégezteti a miénket. A körmünkre néz, néha rá is csap, a lányoknak, asszonyoknak viszont néha körömlakkot hoz

ajándékba. Nem felejtkezik el rólunk, még akkor sem, ha...
Nincs még ha. Apánk néha feledékeny, de nem felejt.

5

– Kérdezhetek valamit, Apa? – kérdezek valamit. – Most nem – morogja Apánk –, fáradt vagyok. Majd ha én kérdezek, kérdezhetsz te is. Esetleg.

Pedig csak azt akartam kérdezni, hogy kezdődött az egész, és hogyan lyukadtunk ki itt nálunk. Nálam. Hogyan kerülök én bele ebbe? Csak annyit tudok, hogy milyen szépen indult minden. Legalábbis a mondákban, legendákban, olvasókönyvekben, a fejünkben.

Apánk bejött Vereckénél, és simán hont foglalt. Punktum. Mint aki mindig is Apánk akart lenni, és egyből sikerült is neki, Apánk lett, mi meg az ő népe. Mintha az egész eleve le lett volna zsírozva. Most meg fáradt. Vagy legyűrve fáradtságát új hont akar foglalni. Minek? Hát itt vagyunk neki, nem?

A történetnek mindenesetre ezen a közismert verecke alapon nagyon is van eleje, több mint ezeréves a közepe, és ebből következően valószínűleg még messze nincs vége, lehet benne még jó ezer év, ha nem is mindjárt és feltétlenül az örökkévalóság. De ennyi után még lehet annyi is, legalábbis remélhetőleg. „Árpád apánk, ne féltsd ősi nemzedet, / Nem vész az el, ha eddig el nem vezett. / Hervad régi bűnk és bánatunk, / Ejhaj, újra élünk, vigadunk.” (Thaly Kálmán) Bú, bánat és vígság. Vagy fordítva. Így megy ez máshol is. *And so it goes.* Nincs semmi baj. Legfőljbbs búbánat. Az is hervadóban, hogy a boldog végkifejlet felé hajózzunk.

6

Lehetett volna másképp is. Van is. Apánk jön Vereckénél, nincs vízuma, a határőrök visszafordítják. Majd ha lesz érvényes úti okmánya, visszajöhet, és beengedjük. Apánk újból jön, ezúttal nemhogy vízum, de útlevél nélkül. Menekülnöm kellett, mondja, az életem forgott veszélyben, menedéket kérek. Nem addig van al, így a határ őrei. Tessék visszafordulni, a legközelebbi magyar nagykövetségen beadni a menedékkérő papírt, és azt majd elbíráljuk. Elbírálják. Valahol. Valakik. De addig mit csináljak?, kérdi Apánk. Várákozzék a hágón kívül, közlik vele. A harmadik próbálkozáshoz Apánk embercsempészt fogad. Lebuknak, kitoloncolás, és még jó, hogy csak ennyi, nem golyó a fejbe vagy kerékbe törés.

Szegény Apánk, ha ezt megérte volna, várhatott volna az Emberi Jogok Európai Bíróságának ítéletére, amíg be nem engedik. De szerencsére eszébe jutott a fehér ló. Onnantól mindjárt más lett minden. Mégse kellett átmászni a határkerítésen. Nem kellett elbújni az embercsempész teherautójában. A fehér ló tiszteletet parancsol. A győztes vezér szimbóluma. Fehér lovat a határról visszafordítani az álmoskönyv szerint is rosszat jelent, hát még az Emberi Jogok Európai Bíróságánál Strasbourgban. Árpád úrhoz van szerencsénk? Tessék befáradni! A tiszteletet, a földünket és magunkat megadjuk.

7

Az megvan, hogy lovas nemzet vagyunk? Árpád fehér, Horthy fehérnek látszó lovon (a Szellő nevű deresen) jött, Rákosi meg Vorosilovon érkezett, viszont Szuszlovon ment.

Rossz vicc, de a miénk. Volt. A szó szoros, szorító és átvitt értelmében egyaránt, kár (illetve dehogy kár), hogy ma már

alig érti valaki. Méghogy Vorosilov? Amíg volt neki itt nálunk legalább egy útja (igen, a Vorosilov út, még szép, nehogy félreértés legyen), addig csak-csak elment (mármint a vicc). De Szuszlovnak már út sem jutott.

Úgyhogy hiába adta ki Apánk az utasítást, hogy elvtársak, alkossatok remekműveket (jó, nem Apánk, hanem egyik hű fia, és nem úgy általában az elvtársakhoz szólt, hanem kifejezetten az írókhoz, mire fel ők alkottak is, mint Bulgakov a *Mester és Margaritát*, csak az valamiért nem tetszett Apánknak, és még jó, hogy Bulgakov élve megúszta), az elvben egyáltalán nem társak sem tudtak mindig remek vicceket alkotni, még akkor sem, ha a nép izgatottan és reménykedve várta tőlük az újabb és újabb, csakis élőszóban terjedő gyilkos vicceket, amelyekkel legalább egy futó pillanatra le lehetett győzni Apánkat. Egy röhögés erejéig. Legalább annyira, hogy értsék ők is a viccet, de ne szeressék.

8

Mondjuk, Amerikában ki sem lehetne találni ilyen vicceket, és nem csak Vorosilov vagy Szuszlov miatt (*who the fuck is Vorosilov*, akinek ott még néhány átmeneti évre sem volt útja?). A lóval ugyan talán még arrafelé is lehetne valamit kezdeni – mint például a westernfilmekben –, de a Mayflowerből sehogys sem lehet fehér lovat csinálni. És hát legyünk őszinték: nem egy Árpád vezér érkezett a hajóval Angliából az Újvilágba. Ki emlékszik már a kapitányra? Az alapító atyák is csak jó százötven évvel később hozták össze azt a nyavalyás függetlenségi nyilatkozatot. Igen, ők is heten, akár a hét vezér, de heten mégsem lehettek az Apánk, se itt, se ott. George Washington. Oké. A hét atya egyike, aztán meg nyolc évig az Amerikai Egyesült Államok első elnöke. De hát csak nyolc évig! Mindösszesen.

Apánk az ilyen? Visszavonulni Mount Vernonra, azt bezzeg tud, vigyázni ránk, azt nem?

Ámbátor, ha amerikai vagyok, ne is merészeljen rám vigyázni senki. Vigyázok én magamra, lőfegyver kéznél. Minden amerikai polgárra jut több mint egy, százra százhusz, a csecsemőket is beleértve. Értve? Még narancshajú Apánk (nem a miénk, az övék) fülcimpáját is eltalálta egy kósza golyó. Igaz, még így is itt (ott) maradt nekünk (nekik).

9

Fehér (deres) ló, oké, az mindig jól jön, a győztes vezér lova, tehát a fővezér, altengernagyi ruhában 1919. november 16-án bevonul Budapestre. Egy tengerész érkezik lovon? Hogyne. Ha lovas tengerész, mint Apánk, és aki olyan jól üli meg kissé nyugtalan lovát, mint ő.

A KRESZ szerint állatot közúton a következőképpen kell hajtani (vezetni): az állatot szorosan az út szélén kell hajtani, illetőleg vezetni; ha azonban ez a forgalmat lényegesen akadályozná, az állattal a leállósávra, illetőleg az útpadkára kell lehúzódní. Az úton állatot olyan személy hajthat, illetőleg vezethet, aki az állatot irányítani képes, és meg tudja akadályozni azt, hogy az állat a személy- és vagyonbiztonságot veszélyeztesse.

Apánk – legalábbis ott és akkor – nem veszélyeztette a személy- és vagyonbiztonságot, bár hosszú utat tett meg a Kelenföldi pályaudvartól, a Bartók Béla úton és a Gellért téren át, a Szabadság hídon, egészen a Parlamentig. Pardon, eredetileg azért nem egészen. Még hogy Bartók Béla? És Szabadság híd? Maradjunk az eredeti verziónál: Siófokról vonattal a Kelenföldi pályaudvarra, ott katonai fogadtatás, majd a Fehérvári úton (mondom, Fehérvári, nem sokkal később, 1920-tól Horthy Miklós, aztán '45-ben Bartók Béla úton) irány a Gellért Szálló.

Onnan viszont a Ferenc József hídon át Pestre, egészen az Országházig. Ahol pontosan egy évvel korábban kiáltották ki a köztársaságot, és pár nappal később Krúdy Gyula lelkes javaslatára Köztársaság térre keresztelték át az addigi Országház teret. Mit mondjunk? Nem tartott sokáig. Lám, ilyenek a történelem kanyargó útjai, amelyek ugyanoda vezetnek.

„Hajnal van ma! Ti hoztátok – és mi, asszonyok, mint kétezzer év előtt a Szentírás reggelén, a Golgota tövében, eljöttünk, hogy köszöntsük a feltámadást!” – kiáltott fel Apánk láttán Tormay Cécile. „Magyar hajnal és keresztény feltámadás a ti hazatéréstek egy szörnyű véres Kálvária után, melyben Károlyi, a magyar Iskariot és démoni cinkosai elárulták, megkínózták és megcsúfolták a magyar nemzetet. Történelmünknek legsötétebb éjszakája volt ez, és most olyan ígéretes a reggel, mert eljöttetek. Hat hónap óta a reménységet Horthy Miklósnak hívják Magyarországon.”

Aztán persze jött a személy- és vagyonbiztonság tömeges veszélyeztetése, ha nem is feltétlenül a KRESZ szabályainak megsértésével.

10

1945. február 13-án diadalmas sortűz jelezte, hogy a Vörös Hadsereg győzött, Budapest ostroma véget ért. A hidak nyakig a Dunában, a város egy romhalmaz, a parkokban, tereken holttestek vártak temetői sorukra, és már nem választhattak a menny vagy a pokol bejárata között, az utcákon szerteszét lóttetek. Jó néhányan azok közül, akik életben maradtak, a következő nap is élni szerettek volna, és a sötéttel borított fagyos, téli utcákon az utcakövön heverő döglött lovakat mustrálták, kezükben jókora késekkel, amelyeket félig vagy meddig megmaradt otthonukból, a konyhaasztalról hoztak magukkal.

Szó nélkül estek neki az állatoknak, ki alulról, ki felülről, ahol csak érték. Egyedül Apánk volt az, aki nem nyúlt egyik tetemhez sem, csak néha megkérdezte a serénykedő embereket: – Nem láttak véletlenül egy fehér lovat? – Választ általában nem kapott, vagy ha igen, csak olyat, hogy: – Nem mindegy magának, fehér-e, vagy sem? Csak a csont és bőr között legyen valami. Ember, ne válogasson, különben éhen döglük! – Apánk azonban nem adta föl. – Egy fehér lovat keresek – mondta szinte minden utcasarkon. – Nem látták? Egy fehér lovat. Évekkel később felült egy szovjet tankra. Nem volt fehér, de az látszott a biztos megoldásnak.

11

Apánk egyébként nem szerette a feltűnést. Illetve szerette, csak nem úgy, hogy az feltűnjön, hanem hogy természetesnek érződjön és látszódjon. A fehér lóval például pontosan ilyen nem feltűnő feltűnést lehet kelteni. Azt szerette. De biztos, ami biztos, kiáltványt is mellékel hozzá, amelyből megtudhatta a nagyérdemű, hogy „Magyarország legszégyenteljesebb korszaka után a fővezérségem alatt álló nemzeti haderő részei bevonulnak Budapestre, hogy ősi, szívünkhöz forrott nemzeti színeinket kitűzzük Buda várára”. A hadihajókat kinn hagyta az Adrián.

A fehér ló, amely egyébként a pontosság kedvéért deres volt, Apánk öltözetének máig egyik legjellegzetesebb darabja. Ha emlékeinkben kutatnánk, hogy Apánk viseletéből mi jut az eszünkbe, akkor a fehér ló nyerne. Elegánsabb, mint a deres. És mintha rá szabta volna egy antant angol úri szabó.